

ИЗЛАЗИ
четвртком и недељом

ЦЕНА:
ЗА 1 МЕСЕЦ 1 ДИНАР
или 1 КРУНА

Преглату примају све
поште у Србији и
инострани

ЗВЕЗДА

ПОРОДИЧНИ ЛИСТ

ПРЕПЛАТУ ТРЕБА СЛАТИ:
Стеви М. Веселиновићу
проф. Богословије

НЕПЛАЋЕНА ПИСМА
НЕ ПРИМАЈУ СЕ

Рукописи не враћају се.

УРЕДНИШТВО СЕ НАЛАЗИ:
Кнежев Споменик бр. 9.

БРОЈ 15 НР. ДИН.

БРОЈ 15 НР. ДИН.

ТИ ПЛАЧЕШ, ЉУПКО ДЕТЕ...

Ти плачеш, љупко дете, њена те туга тишти,
Те мале птичице нежне. О свете сузице твоје!
Где мајку њену тужну, како жалосно пишти
И леће око тебе и дете тражи своје

Из гњезда што је пало.

И благо пружа јој тиче твоја ручица лепа,
Она те захвално гледа Њено се срце цепа.

За дете све би дало...

Свете су сузице твоје, што око ведро их лије
И душа света је твоја, кд небо она је чиста!
О нека увек срце тако ти, дете, бије
И суза у оку твоме због туђег бола блиста!....

Нш, 1898.

Љубомир Н. Симић

СВЕКРВА

— СЛИКА ИЗ СЕОСКОГ ЖИВОТА —

— Јанко М. Веселиновић —

(НАСТАВАК)

III

Тако се низала година за годином. Како који дан Пера све протегластији; већ је и мудрији па не разговара више онако како је разговарао. По лицу му почела избијати црна маља. Постао је паметнији и смишљенији, ама нешто и ћутљивији. О кући сам мисли, ма да ништа неће урадити док матер не запита.

Раста очевог, ока материног, Нера није могла сита да га се нагледа. Није могла да се наслуша довољно његових паметних речи кад са старијим људима разговара, особито с комшијом Марком,

који га је чешће призивао и договарао се с њим то о овоме то о ономе.

Срезала му танкаче, покројила му руво, обукла га, нагиздала га па кад јој соко у коло пође, стане па не уме ока од њега одвојити.

Једнога дана Пере не беше дома, а комшија Марко је викну Она се одазва, оде до капије па га, по обичају, позва у кућу да попије што год.

Уз ракију Марко поведе разговор:

— Вала, коно, што јест — јест, али време је да и ти Перу окућаш.

— И ја сам о томе мислила.

— Па јеси ли му меркала где цуру?

— Нисам, комшија. Ја мислим да то њему оставим.

— Па јест што кажеш. Њему жена треба. Може бити да се у коју и загледао.

— Мени ништа не каже.

— Оно, није ни мени казао, ама време му је. Дете је добро и паметно, па би грехота било да се проскита.

Много јој је лепих речи о Пери рекао. Срце јој је играло од радости кад јој је причао како старији, паметни људи о њему мисле.

— Ја ти велим — вели он — да у нашем селу нема човека који му не би дао девојке зато што је вредан и нараван. А ти га припитај.

— Хоћу, комшија, и хвала ти на лепој речи. Оно што је такав и теби треба захвалити.

— Није мени, него теби, Неро. Ја сам га призивао и дозивао што је честит и добар, а ти си га томе научила.

Марко се поздрави и оде, а Нера оста пуна срца. Да је имала крила винула би се небу под облаке. То је била она радост и задовољство што осећа радник кад му посао срећно за руком испадне. Села је, по Марковом одласку, па се винула у прошлост и у мислима прешла све дане од Иванове смрти и Перина детињства...

Седећи смишљала је начин како да с Пером о томе говори. Није то баш ни тако лако. И да му није мајка, па не би лако могла почети с њиме о томе разговора, јер никад није с њиме о томе говорила.

Да има младу снаху у кући, да има кога било млађег, па хајд' — хајд', али овако... Па опет, не остаје јој ништа друго!

Кад су довршили вечеру и она подигла сину и почистила мрве уз огњиште, узе преслицу па седе крај Пере.

— Што си ми се, рано, ућутао?

— Ништа, нано.

— Нешто си се замислио.

— Мислим већ неколико дана: како да се трамним с Иваном Јагорчевићем за оно парче у потесу до чича Маркове њиве, па да га онда дђм чича Марку за ово парче испод плаца те да исправим ограду.

— Моја лепа памети! А хоће ли Иван?

— Иван хоће, ма да није много да ми дамо онолико парче за ово испод куће?

— Није, рано.

— Онда ћу сутра с Иваном прекинути. Ја бих то одмах учинио, али нисам с тобом разговарао. Све сам се бојао да ми што не пребациш.

— Како бих ти пребацила кад је то ближе кући! Боље је и мање имања у оградђ и уједно него веће кад је растурено.

— Е, онда је добро.

— А хоће ли комшија Марко пристати?

— Хоће. Ја сам отонч с њим говорио.

— И ја сам данас с њим разговарала — рече она, а осети како јој срце лупа.

— О томе?

— Није о томе, него о нечему другом.

— О чему?

— Хајд' погоди!

— Да ниси говорила о спрези?

— Их, о чему ти! О другом, другом...

— Да ниси... Не знам о чему би.

— Говорила сам о твојој женидби. Он те много хвали; вели: честит си момак и да нико у селу не би одрекао девојке. И вели: да ти ја нађем девојку; а ја се лешло мислим: оно ја треба, као мајка, да се о томе побринем, али је опет боље да он сам потражи своју прилику. Њему треба „свој друг“. А што се тога тиче да се жениш, и ја велим, чедо моје, да је време. Ако си коју бегенисао, да је испросимо одмах; ако ти се ни једна не свиди ти реци па да идемо да је потражимо. Није ваша кућа нико и ништа. Твоји су стари честити били, ти имаш лепо имање,

одрастао си, добар си, нараван си. ниси сакат, ниси пуст...

Он оборио главу па се само мења у лицу.

— Ја кажем, време је. Ти си, хвала милом Богу, дорастао до снаге. Ово је имање велико, њему треба радина. А како се паметно ради и кћи, још ће и веће бити, ако је драгом Богу воља.

— Ја, нано, не знам како да ти кажем...

— Што не знаш, чедо моје? Зар ти с матером не умеш говорити, а толики људи веле да си паметан.

— Паметан јесам, али ми је зазор с тобом о том беседити.

— А зар ти имаш кога пречег од мене?

— Немам, нано, али ме је некако стид...

И док је то говорио никако не дизаше очију: свега га је пламен обузео.

— Нема ту стида. срце моје! Ти ниси, Богу хвала, ништа украо ни отео. Овде је реч о твојој другој, а Бог је рекао да се свет жени и удаје.

— Онда, нано, ја имам своју девојку.

Па скочи да побегне, али га Нера ухвати и задржа.

— Куд бежиш? Чекај! Зар се од тога бежи? Кажђ мајци која је!

— Не могу, убиј ме!

— Кажђ, роде, кажђ, рано!

Он сакри главу на њено раме и прошапута:

— Милица Ђедића.

— А... Милица! Добра девојчица! И здрава. и паметна, и добра раденица. О, па то је добро! Ја ти ни сама не би могла боље изабрати. А и од вамилије је: Ђедићи су стара, добра кућа. Па како да ја то не знам?

Он слеже раменима.

— Па јест. Ја не идем по селу, а ти ми ниси казао. А пазите ли се?

Он потврди главом.

— Одавно?

— Од зиме.

Добро, рано моја. А јеси ли је питао хоће ли за тебе поћи?

— Нисам ја, али је питао Милан Павлов њену снаху па ова вели да хоће.

— Је ли ти она што год после рекла?

— Није. Али је после једнако са мном ишла свуда, и од то доба „стојимо“ заједно.

— Добро, рано. Сутра ћу се ја о томе разговарати с комшијом Марком. Ја мислим да је добра прилика.

(НАСТАВИТЕ СЕ)

ЛАКУ НОЋ!

„О како слатко песмица поје
Буди ме... али ко?
О види, мајко, погледај ко је
У позно доба то!“

„Не видим никог, не чујем ништа
У глухом миру том;
Спавај ми, моје болано дете!
Спавај ми тихим сном!“

„То нису, мајко, земаљски звуци,
Ових је дража моћ;
Песмама то ме анђели зову —
Мајчице, лаку ноћ!“

1898.

Вера.

БОРБА

— А. В. СТЕРНА —

(НАСТАВАК)

II

После мале закуске ово мало елегантно друштво прешло је у салу наменствену по стилу Лудвика XVI.

Та је сала била предмет особите пажње у дому кнеза Данила Петровића. У њој се најрадије забављала кнегиња Анастасија.

Гости који данас допутоваше, три младе даме и два кавалера, припадаху петроградском друштву, и сад први пут посетише добро Веденско; још и не видевши све лепоте овога дворца беху веома усхићени и очарани; разгледаху сваки сточић и сваку стварчицу у сали; док међутим, услужни лакеј донев на масивном сребрном послужавнику цео прибор за каву остави све то на један мали сточић, и тихо се удали.

— Ma cousine, ви ми нећете замерити, није ли истина, што ћу вас замолити да послужите кавом? — смешећи се упита стара кнегиња Анастасија младу, ванредно лепу жену у елегантној тоалети.

Кнез Данило, који се за то време беше занео у разговору са једном од младих дама, којој је веома ласкала пријатна љубазност старчева, чув глас своје сестре, одмах се окрете к дами на коју његова сестра беше управила питање, и начини такав гест, као да хтеде рећи: „и ја вас молим за то!“

Млада жена, висока плавуша, са осмехом на лицу, устаде и, грациозно журећи приђе столу на којем беше сав прибор за каву.

Господин, коме могаше бити око четрдесет година, лепе, веома елегантне физиономије, брзо склони столицу која беше на путу младој дами. У тој његовој претераној услужности спаде му монокл с ока. Подигав монокл и метув га на своје место, лепи кавалер хтеде да се стави на услугу грофици Орбековој, но кнегиња Анастасија призва га к себи, да му покаже некакав старински албум.

Господин који носаше монокл био је неки Ардов, познат у целом Петрограду као образован и веома духовит човек. Говорило се за њ, да је он творац неких многих изрека, које он, може бити, никада није ни изрекао. Многи су налазили у њему и нечега песничког.

У то време, кад Ардов учтиво поклонивши се стојаше пред старом кнегињом, Тимотејев приђе грофици Орбековој.

— Могу ли вам бити на услузи, Ирина Дмитријевна? — упита он.

Снажно развијен, са својим дивним, као од бронзе саливеним лицем, веома озбиљним изразом очију, у свом скромном оделу, појава Тимотејева и сувише је мало хармонирала у салону Лудвика XVI. Он је у томе друштву у неколико представљао и домаћина и госта; он се веома љубазно и фино опходно са сваки од гостију и говорио веома пажљиво француским или оним руским језиком, који веома подсећа на туђ, стран језик, због велике употребе страних речи. Међутим, Тимотејев као да није ни обраћао пажњу колико је он удаљен од овога друштва, он се веома слободно кретао у томе друштву: позлаћене столице, и драгоцене столови ни мало га не доводише у забуну.

— Ево вам маказица, ломите шећер, ако вам се то допада, — рече му грофица, гледајући га право у очи.

Он седе ви—за—ви младе жене и меташе шећер по чашама.

— Како је све то лепо, како богато, величанствено! — говораше он. Већ три месеца како живим на Веденском и сад га тек први пут видим у свој његовој великолепности!... Како је све лепо, како нас све то опомиње на античку лепоту: свака ствар има своју особену историју, свој сопствени колорит! — Ја разумем, да је могућно и да треба све то волети.

Грофица баци на њ испитујући поглед, хотећи проникнути, да ли он то озбиљно говори, или се подсмева; али он изгледаше веома озбиљан.

— Да, ја разумем, како све то треба волети, и да за све то треба имати укуса какав има кнегиња Анастасија. Да, — говорио је он као да о свему томе размишља, машинално примив чашу, коју му грофица пружи, — растати се од свега тога јесте веома тешко.

Она задрхта и опет га погледа својим идеално лепим очима, а у исто време, на лицу јој се указа осмејак.

— Ко да се растане? — упита она.

— Ја намеравам да идем, грофице... Кома да дам ову чашу — кнегињи?...

Тимотејев устаде, да би послужио кнегињу, али кад се врати он застаде код грофице кнеза Данила.

— Мој млади пријатељу, шапну му старац смећећи се: — будите љубазни!... — И кнез показа очима на младу девојку, која тада прелиста ваше албум, — Занимајте госпођицу.

— Јесте ли задовољни, ma cousine? Занимали вас ово друштво? — упита кнез грофицу Орбек, када се Тимотејев удали.

— Ја сам вам и раније говорила mon cousin, да мени није потребно друштво...

— Али вама је досадно, Ирина; у друштву старца вама не може бити пријатно... Ви знате да ја желим, да не буде тако, но ја се бојим... бојим... Изволте, Викторе Михатовићу, узмите вашу чашу и приповедајте грофици о томе свету, који ми тако давно нисмо видели, — обрати се љубезни домаћин Ардову који им тада приђе.

Ардов је сматрао себе љубимцем и идеалом женских, а и сам је био велики обожаваалац нежног пола. Ну у манирама тога светског кавалера могла се приметити и нека врста презирања и гордости према томе полу.

— Ти си веома лепа, али ја прозирем у душу твоју, разумем сваку твоју реч, сваки твој поглед, — тако резонујући, он би се с уважењем клањао свакој дами.

И сад, гладећи белом руком браду, у којој се бељаху неколике сребрне власи, Ардов сасвим особеним тоном, којим је говорио само са дамама, ступи у разговор са Ирином Дмитријевном. И грофица, у почетку уздржљива а потом све живље и живље упусти се с њим у разговор: лак салонски, но без икаква смисла, у разговор, којем нема краја и који нема никаквих закључака и извода.

Ардов је познавао грофицу још из Петрограда, када је, — као жена једнога угледнога човека — била као украс у свакоме друштву. Две године потом гроф Орбек умре, и грофице нестале са хоризонта престоничког.

Један између најсјајнијих салона петроградских ишчезе. О грофици Ирини говорило се и жалише је две — три недеље — и, наскоро заборавише је. Ирину су жалили нарочито с тога, што покојни Орбек, после смрти, осем дугова није јој ништа друго оставио.

— Замислите, *cette malheureuse jeune femme* седам година провела је са тим старим, преживелим човеком, надајући се, најзад, да ће бар после смрти његове поживети, а где — од свега тога ништа! Па зар је то награда, зар то утеха, за све то?...

(Наставиће се)

РОТШИЛДОВА ВИОЛИНА

— А ЧЕХОВ —

Варошица беше мала, гора од села а живљаху у њој готово сами старци и умираху тако ретко да је било просто — досадно. За болницу и казнени завод тражило се врло мало мртвачких сандука. Једном речи — ствари стојаху врло рђаво.

Да је Јаков Иванов био столар у окружном граду, јамачно би имао своју кућу и звали би га Јаковом Матвјеичем; овде, у варошици, звали су га просто Јаковом и дадоше му од некуд надимак. Бронза. А живео је он бедно, као сваки сељак, у малој, старој колебици, где је била само једна соба и у овој се сместише: он, Марта, пећ, широки кревет, сандуци и сва имућност.

Јаков је правео добре, јаке мртвачке сандуке. За мештане и сељаке правео их је на своју меру и ни једном се није преварио, пошто у месту није било човека већег и јачег од њега, а тако исто — ни у казненем заводу, премда му је било седамдесет година. — За благороднике и женскиње Јаков је узимао меру, а за ове последње служио се гвозденим аршином. Наручбине децјих сандучића примао је, али нерадо и правео их је без мере с презирањем и сваки пут, кад је примао новац за рад, рекао би:

— Душе ваља, не мили ми се да радим тричарије.

Осим мајсторије приличан доходак доносила му је свирка у виолину. На свадбама у овој варошици обично је свирао јеврејски оркестар. Њиме је управљао Мојсије Илић Шахкес, који је узимао себи више од половине дохотка. А како је Јаков врло лепо свирао у виолину, особито руске песме, то је Шахкес понекад и њега позивао у оркестар с платом од 50 копејки на дан, не рачунајући ту „бакшиш“ од гостију.

Кад Бронза заседне у оркестар, пре свега, лице би му се ознојило и поцрвенило од неке запаре; од њега би заударао бели лук да те угуши; виолина би му запискала; крај десног уха шкрипи му контрабас, крај левог — плаче фрула, у коју свира неки риђ, а мршав Јеврејин, у којег на лицу беше цео сплет црвених и модрих жилица и који носаше име познатог богаташа Ротшилда. И тај проклети жид нађе начина да највеселију ствар одсвира жалосно. Без сваког јавног повода Јаков мало по мало би прожет мржњом и презирањем према Јеврејима, а особито према Ротшилду; он стаде замерати, ружити га свакојаким рђавим речима, једном хтеде да га измлати и Ротшилд се нађе увређен, па га погледа сурово и рече

— Да вас не уважавам за таленат, ви бисте одавно пролетели кроз прозор.

После се заплака. Због тога Бронзу нису често звали у оркестар, већ у случају крајње потребе, кад је недостајало којег Јеврејина.

Јаков никад не беше расположен, јер је увек трпио страшну штету. На пример, у недељне и празничне дане грехота би било радити, понедељак је тежак дан и на тај начин, око 200 дана у години, он би, по невољи, седео скрштених руку. Зар је то мала штета? Ако се у варошици гради свадба без музике, или, ако Шахкес не зовне Јакова, — то је такођер била штета. Полицијски надзорник већ две године болује и кућа, а Јаков нестрпљиво чека кад ће он умрети; али надзорник оде у губерњски град да се лечи и запали те тамо и умре. Ето, то вам је штета, најмање од десет рубаља, јер би се ту градио сандук скупо цен, са гласетом. Мисли о губицима давиле су Јакова поглавито ноћу; он је метао крај себе на постељу виолину и кад год би каква глупост ушла у главу он би дарнуо струне, виолина би јекнула у оном мраку и њему би бивало лакше.

6 маја 1893 године Марта од једанпут занеможје. Старица је тешко дисала, пила много воде и посрнула; али опет је изјутра сама наложила ватру и ишла по воду. Кад би у вече — паде.

Јаков је ваздан свирао у виолину; кад се смркло, он узе књигу у коју је сваки дан записивао своје губитке, и од досаде стаде изводити годишњи рачун. Изиђе више од хиљаду рубаља. Ово га толико потресе, да је докопао рачуне, бацио на под и згазио их ногама. После подиже рачуне, па их је дуго загледао, а све уздише ду боко и тешко. Лице му бејаше црвено и мокро од зноја. Он је мислио о томе, шта би било да је ту изгубљену хиљаду рубаља однео у банку. За годину дана добио би најмање четрдесет рубаља. Значи: и тих четрдесет рубаља су такође губитак. Једном речи: обрни се куда хоћеш, свуда је само штета и ништа више.

— Јакове! повика Марта изненадно. — Ја умирем!

Он се осврте жени. Лице њено беше запурсено од ватруштине, али необично ведро и радосно. Бронза је навикао да гледа то лице увек бледо, плашљиво и несрећно, па се збуни. Изгледало му је да она заиста умире и да јој је мило што навек одлази из те колебе, од тих мртвачких сандука и од Јакова... Она је гледала у таваницу и мрдала уснама, изгледала је сва срећна, баш као да је опазила смрт, свог избавиоца, па сад шапће с њом

Расвјат је... Кроз прозор се види како гори јутарњи зрак. Јаков погледа у бабу и сети се да јој целог живота није поласкао ни пожалио, ни једном се није сетно да јој купи бар марамицу, или да донесе какав слаткиш са свадбе; већ је само викао на њу, грдио је за губитке, јуришао јој с песницама; сети се како никад није био њен, али је опет плашио и она је дрхтала од страха. Да он јој је забранио да пије чај зато што су и иначе велики губици и она је пила само вреду воду. И он разумедо од чега јој је сад тако чудно, радосно лице, и — би му некако мучно од тога.

Кад је са свим свануло, он узе у суседа

кљусе и повезе Марту у болницу. Тамо не беше много болесника и с тога није дуго чекао, свега — једно три часа. На велико задовољство његово болеснике у тај пар није примао доктор, него — помоћник, Максим Николаић, старац, за којег сви у граду говораху, да више зна од доктора и ако има обичај да пије и да виче.

— Да сте здраво! рече Јаков уводећи старицу у собу. — Опростите, Максиме Николаићу, што вас узнемирујемо својим ситницама. Ето, изволите видети, закуњала ми нешто баба. Друг живота мојега, како се то вели, али опростите за израз.

Помоћник натмури седе обрве, поглади брке, па стаде прегледати старицу. Ова седи на малој столици изнурена и погрбљена, нос јој се заошпиљио, уста стоје отворена; личила је на птицу која хоће да пије.

— М-да... Тако... развуче помоћник и уздахну. — Инфлуенца, а може бити и вљуница. Врућина по свему граду мори... Па шта ћеш? Старица је доста поживила, хвала Богу.. Колико има година?

— Без једну — седамдесет, Максиме Николаићу

— Ето, видиш! Наживела се, и време јој је

— Оно, разуме се, праведно сте изволили рећи, Максиме Николаићу... рече Јаков а смеје се из учтивости, — и ја вам срдечно захваљујем за вашу пријатност, али допустите да се изјасним: и првићу сваком мили се да живи.

— Ех, мало се шта мили! рече помоћник таквим тоном као да од њега зависи, хоће ли баба живети или умрети. — Него, знаш ли шта, љубазни? Мећи јој на главу хладне крпе и даји јој од ових прањака по два на дан. А сад, до виђења!..

Јаков је по лицу његову видео, да ствар стоји рђаво и да се већ никаквим прањцима не може помоћи; за њега је сад било са свим јасно, да ће Марта ускоро умрети, ако не данас а оно сутра. Он лако гурну помоћника у лакат, намигну на њ и рече полугласно:

— Максиме Николаићу, не жалим ја новац да проспем...

— У послу сам, драги, у послу. Води своју бабу и иди с Богом!

— Смиљујте се — јадикује Јаков. — Сами изволевате знати, да прањкови и капљице иду ако, рецимо, трбух заболел или каква унутрашњост; а овде је назеб! А код назеба је прва ствар: крв избацити, Максиме Николаићу.

Помоћник већ позва новог болесника. У собу уђе једна баба с дечаком

— Хајде, иди! рече он Јакову љутито. — Не копај трице.

— У таком случају, пустите јој бар пијавице! Вечно ћу Бога за вас молити!

Помоћник плану на подвикну:

— Реци још једну!..

И Јаков, богме, плану и поцрвени до ушију, али не рече ни речи, већ узе Марту испод пазуха и поведе напоље из собе. Тек кад се посадише у таџиге, Јаков сурово и подругливо погледа на болницу и рече:

— Нагурали се ту све сами артисти. Богатоме све учините, а за сиромаша жалите једну пијавицу. Изроди!..

(СВРШИТЕ СЕ)

ПОЗОРИШНА ХРОНИКА

Г-ђица Шумовска. — *Дипломат*, комедија у 2 чина од Скриба. — *Олуја*, шала у једном чину од Драг. Брзак.

Г-ђица Шумовска оде! Оде и однесе жалосно мишљење о онима са којима је службено посла имала.

Она је примила управин позив да игра два пута на београдској позорници. Чим је стигла, управник место икаквог дочека, стао јој је причати: како је он „врло велики господин“, „како се никад са глумцима не рукује, али према њој хоће да учини изузетак итд. итд.“. Драматург ју је уверавао: како је веома паметан човек, што га разрешава да буде и учитив итд. Редитељи и глумци... али о њима не вреди говорити пошто имају и сувише зависан положај.

То је био само почетак. Кад је Г-ђица Шумовска начинила онолики упечаток на публику и кад су сви гледаоци без разлике онако без резерве манифестовали своје допадање — онда је тек настао прави вавар у тој кући!

Великошколци — као још једини елемент у Србији који је способан да се за што одушеви — поднели су госпођици венац и зато су оквалификовани као (чујте!) непатриоте! Ми сви, којима се њена игра допала, били смо кривавани разним именима. Међутим, ми ми, а још мање великошколци, не заслужујемо толике прекоре. Познато је колико је Великошколска Омладина осетљива у питањима патриотизма. Пре би могао човек зенети да она по нешто не прегони, а никад да ће подбацити. Овог пута је она имала двострук разлог за овакво поступање и ја сам веома задовољан што то могу овако јавно да кажем. Прво, госпођа је једна дама а затим права уметница. То се никако не сме изгубити из вида, и Београд (а Великошколци су у овом случају представљали Београд) мора показати да уме ценити оно, што је лепо. Али је други разлог много озбиљнији. Београд није довољно ни богат ни издешан (баш у колико би и био богат) да може ангажовати и издржавати све велике таленте, који се буду појавили на Славенском Југу. Зато су они принуђени тражити себи зараде у туђини, у богату свету. (Пример Наја Јовановић и Светислав Јовановић, скулптор Ђ. Јовановић, Буковац, Цијукова, Јоца Савић и многи други.) Такав је случај и са Г-ђицом Шумовском.

Ми то можемо жалити, али не можемо спречити. Али ако Београд не може имати све те уметнике-це у својој средини, он може учинити нешто, што би то готово у неколико надокнадило, а за што има срестава, јер то много мање кошта. Београд може, треба, мора постати прави артистички центар Српства (додајте ту и „Хрватства“, коме то није све једно као мени). Нама, дакле, треба да је мило и пријатно кад уметници из Загреба захтевају доћи и у Београд да и од наше публике затраже потврду свога доброга гласа. Да је среће и памети у Србији на томе би требало систематски радити: да се ни један таленат српски не може прогласити док му се у Београду не констатира репутација. Поменутих уметницима који су осуђени да у туђини живе такође би то могло бити само од користи, јер би се на њих друкчијим очима гледало кад би се они представили тамо где оду, као величине једне престонице, него кад дођу из једне провинцијске вароши, каква ће увек за Европу остати Загреб.

Ова, дакле, гостовања треба не само са радом прихватајући него их још и паметно организовати, тако да те посете уметника постану стално периодичне. А то се све није имало на уму, кад се овако неотесано поштувало са Г-ђицом Шумовском.

Јер ја још нисам ни десети део испричао од онога што су њој овде „приредили“.

Кад су неколике групе корпоративно тражиле од Управе да Шумовска још у којој представи суделује, одговорено је тим „молицима“: да Г-ђица Шумовска треба за то сама да моли. На то је та паметна глумица ово одговорила: да она нема за што да моли Управу, али би се радо одазвала жељи публике ако Управа одобрава. Онда јој је Управа одговорила да одобрава, али овог пута ће платити Г-ђици две банке мање од преставе (сам сараф!), на што Шумовска пристаје, рекавши од прилике ово: ја сам навикла да будем добро с публиком. Мене је београдска публика веома љубазно и топло примила и ја сам врло дирнута њеним дочеком. Зато сам ја готова учинити све што до мене стоји, да би јој се заблагодарила на тако красном пријему, ја не правим питање од награде. Управа, дотерана до зида, изнела је најзад ове претензије које би отерале са позорнице и самог г. Ристичевића: Шумовска се мора ангажовати као привремена чланица и играти још шест престав у току од месец дана (ма да њој истиче осетљиво кроз петнаест дана и она је у немогућности да продужи своје борављење овде) и то ће играти што се њој допада, по оно што јој г. драматург, Динуловић и остали изабери.

После тога је следовао нагао одлазак.

Све ово дознао сам ја тек уочи дана одласка г-це Шумовске, кад сам се тек и упознао с њом, а она је у целој овој комедији била потпуно дискретна.

Али чим је она отишла, ја сматрам за своју дужност да изнесом овакав начин поступања пред суд те исте публике, којој се Шумовска онолико силно допала, те нека она види како се пази на интересе позоришта и колико се води рачуна о ономе што се публици допада. Ако је, дакле, публика лишена задовољства да још који пут види игру једне праве глумице, то није кривица Г-ђице Шумовске.

Изео ме је живи срам на оној бедној представи „Дипломат“. Пре свега, сала је била идеално празна и ма да су се тога вечера мобилисале обе наше примадоне (г-ђе Нигринова и Тодосићка) публика је остала хладна и према таквим примамљивостима. Као да је публика знала да ће глумци овако осветлати образ пред једним страним колегом. Ја сам се пак цело вече само наптио и мучио да докучим: у које се доба дана или ноћи дешава овај први чин? Видим, изађе г-ђа Гавриловићка у шеширу — дакле је ово дан; ал' поред ње седи Чича Илија у фраку и декорацијама — дакле је ово ноћ! Одамах за тим дође г. Л. Рајковић у реденготу — „дакле је дан“, опет ја сам у себи, али ево где дође г. Гавриловић у фраку са белом марамом — дакле опет ноћ, а г. Ручовић у реденготу дакле.... а г. Миљковић у ловачком оделу, дакле је јутро, а онај весели саксонски посланик, који се једва извукао испод аријева опет у фраку..... Ништа не знам ни где сам ни шта гледам!! О савремености одела и да не говорим, а улоге су горе знали но икад, а и то није мало речено! Зло да беше и трећег чина! —

У „Јованциним Сватовима“ Раја је као и увек врло пријатно певао.

„Олуја“ је једна (срећа, те је само једна) посве неурачуњлива ствар. Изгледа да је ни сам писац није у много што рачунао јер није ни дошао на представу, а чуо сам да се брани пред неким како он није допустио да се овај комадић приказује, јер га је писао пре много година и желео је извршити претходно неке исправке. Ако је то истина, онда је чудно да је у опште допустио приказ тог комада! Управа тек није могла, покрај све своје безобзирности, дати један комад без допуштења писачевог.

Може се веровати да је писац донекле зазирао од ове преставе, јер комад збиља не садржи у себи ни најмању клицу од какве сцене. Брзак је био до сада мало сретнији у композицији, ма да се и у овом комадићу налази један разговор врло живог колорита београдског. Требало је само ту конверзацију применити на какву иоле карактеристичнију сцену.

Кад се томе дода да је за време целе преставе на позорници била ужасна, не олуја, него галама, а у партеру једва двајестак душа, онда сваки може уобразити како је ово једва весела представа била.

Глумци су играли добро, као што им то увек испада за руком у српским друштвеним комадима.

Spectator.

ЕМИЛИО КАСТЕЛАР

(РОЂЕН У КАШКСУ 9 СЕПТЕМБРА 1832 ГОД.)

Злог је удеса та јадна Шпанија, земља антитеза и хипербола, како се некад звала, земља незнања и опекурантизма, земља несрећа, како би се увек могла назвати. После многих удара, ево јој још једног удара, удара не

тако малог, шта више великог, особито у ове дане. Цео већ свет зна: — престала је да ради она глава велика и мудра као што је философија старих освајача њене отаџбине, престало је да куца оно срце племенито и врело као што је поднебље питоме Андалузије у његову завичају, угасио се онај поглед јасан и дубок као што је небо у његову крају. Умро је политичар и државник, философ и научник, књижевник и песник, умро је човек — Емилио Кастелар: он је све то био.

Његов живот био је чамац на бурном мору. И како је тачно да се на муци познају јунаци, Кастелар је у свима опасностима на бурном мору био вазда јунак. Ко год прати историју свога времена, томе није потребно причати о Кадиксу завичају Сенеке, Лукана, Аверхоеса и Кастелара, о револуцији од 1859 чије је он чедо и од 1868 чији је он отац, о његовом новинарском и књижевном раду, о раду у Кортесима, о његову професоровану на Университету, о његовим говорима, о његову држању за Амадеја и после његове абдикације, његову председништву у Републици, његову паду, његовој улози за владе Алфонза XII итд., речју, о његовој политичкој каријери бурној као што је историја његове отаџбине, с којом је његово име нераздвојно везано.

Рекосмо био је *политичар*. И донеста, ако демократској епопеји треба јунак, демократском предузећу душа, демократској идеји апостол и мученик — то је све Е. Кастелар. Он је био републиканац и демократ душом и срцем и у тренуцима кад је остајао сам. Али његова честитост и карактерност као што му је налагала да каже: „кад једна идеја богом одбачена хоће да се наметне људма, њени се симболи зову Карло VI, Фердинанд VII, и Наполеон Мали...“ тако се исто није бојала ни да бајеца над несрећном и незаслуженом судбином краљева — палих...

Као *философ* и *научник* био је ученији од Хумболта: његова је глава била најуниверзалијна и најразноврснија енциклопедија пред којом стоји запањен наш обичан ум: од математике до философије историје; од студије ја до студије светова простирао се његово огромно знање. Он је био Аристотело модернога доба.

Као *песник* по души био је из купе нектара свих поезија. Ученији од Хумболта био је већи ентузијазиста од Хига. Његово перо била је кичица Корецова умакана у плаво венецијанско небо.

Али он је био још нешто, он је био *човек* у најплеменитијем значењу ове речи, — а то је данас нешто највише. С ретком срећом и особитом радошћу може се тачно и слободно рећи да је његов политички живот био исто тако чист и светао као и његова литерарна и историчка савест и његово државничко поштење. То је најлепше нешто што се може рећи о Кастелару данас кад страсти заслепљују свачије очи и заводе свачије срце.

Он је био једна од оних песничких душа које вазда виде плаво небо, које се надају и верују. Његове идеје биле су смеша либерализма и Шатобријанова католицизма. Као државник, далеко од практичног Солзберија и гвозденог Бизмарка, он је говорио не да се користимо по што по то садашњошћу, но да не губећи је из вида живимо „у нади и по Еванђељу, јер је то Синај вечно обасјан на који човечанство мора вазда очи управљати.“

Најзад, ми имамо да смо му захвални и што је написао један тонао, симпатичан чланак о нама Србима нун истине и поезије, без облигатних надувених фраза које звуче као празна бурад, јер празне и јесу.

„Јадна Србија! уздисао је некад Кастелар. — Жалосна ли је твоја судбина, тужна ли је твоја историја!“

Слава Кастелару!

У. П.

ЗАНИМЉИВЕ СИТНИЦЕ

Један модерни Соломун написао је овакву „Песму над песмама“:

Скупа ли си, драга моја, скупа ли си; очи су ти као у голубице између витица твојих; језик ти је као игла на шиваћој машини.

Зуби су ти као низ бисера, што се виђа у излогу зубног лекара; усне су ти као конач скерлета, од кармина дрогериског, а говор ти је једак.

Сва си лепа, драга моја, и нема недостатка на теби.

Како су лепе ноге твоје у лакованој обући; саставци су бедара твојих мидером подупрти, дело руку уметничких.

Врат ти је као кула од слонове кости, а лице пуद्रом опрашено.

Како си лепа и како си скупа, о љубави с ажијом!

И грло твоје као добро вино, опија ме песмом:

Ја сам драгога својега, док је у њега злата, и њега је жеља замном.

Ходи, драги мој, да идемо у позориште, да пођемо по забавама.

Заклињем вас, кћери Евине, не одмамљујте ми драгога, његов је новчаник само за мене.

Метни ме као печат на уста своја, да ме не караш. Јер је љубав данас новац, а љубавна сумња скупо се плаћа.

Брже, драги мој, плати моје рачуне!

МАТЕРИНО СРЦЕ

— ПОКУПЉЕНИ БИСЕР —

Знате ли шта то значи: *дете*, сирото дете бити, слабијко, голо, јадно, гладно, само на свету и осећати да је око вас, сасвим уз вас, над вама једно биће, које иде кад ви идете, стане кад ви станете, смешка се кад ви плачете, *жена*... о не, та човек још и не зна шта је то жена — то је анђео око вас, који вас пази, који вас учи говорити, смејати се — љубити; која ваше претиће у својим длановима греје, ваше тело у свом крилу, а вашу душу у свом срцу; која вам док сте

мали своје млеко даје, а кад сте старији свој рођени хлеб, свој живот у свако доба; — којој ви говорите *маги моја*; која вама говори: *дете моје* — и то тако слатким гласом, да те две речи Бога одушевљавају.

Victor Hugo.

Догод жена има још само искру материнске љубави у грудима, не може сасвим покварена бити.

Franz Ehrenberg.

БЕЛЕШКЕ

ИЗ КЊИЖЕВНОСТИ И УМЕТНОСТИ

Уредништво *мостарске „Зоре“* јавља свима књижевницима, које је замолила ради књижевног прилога у Змајеву споменицу, да продужије рок одговора до 31. Маја по ст. к.

*

„О женама венецијанкама у историји, уметности и књижевности“, тако се зове предавање, што је сад као књижица пред нама, а које је г. Ђузепе Волпи млађи (дакле има и неки старији? *quelle veine!*) држао на француском језику у „Грађанској Касини“ 20-ог ов. м. Голема реклама је претходила овом конференсијеру, али ова брошура написана празним и разметљивим стилем и без икакве садржине не оправдава ни мало оне преране хвале. Ми смо већ држали да је управа Касине учинила право откриће, кад се онолико излетела, али пошто смо то предавање саслушали овакву смо оцену донели: да се мако од нас дрзнуо да *овако* што исприповеда *онаквим* француским језиком ма *каквом* скупу ма на *којој* тачци Европе — сумњамо да би икад више угледао своју ојађену отаџбину. Данас његове кости тамо већ ни гаврани не би могли наћи.

Ово је предавање нарочито испало занимљиво услед веома еретне алокуције председника Касине Г. Ст. Д. Поповића, којом је поздравно овог даровитог конференсијера. Својим познатим, лепим и елегантним француским језиком дирнуо је он нас све, до суза — од смеја.

И после оба ова говорника остало је ипак још прилично публике.

Још два оваква вечера, па је будућност Касине осигурана.

Sp.

Исправка. У 52 броју „Звезде“, а у оцени мајске свеске „Дела“, реченица у 22 реду: „..... хрватског музичара М. Николића“, треба да гласи: „..... хрватског лиричара М. Николића.“

Садржај: „Ти плачеш, љубко дете...“ (песма). — „Свекра“ (наставак). — „Јаку нок“ (песма). — „Борба“ (наставак). — „Ротмилдова околина“ — „Позор, хроника“ — „Ежило Кастелар“. — „Занимљивости“. — „Материно срце“. — „Књижевност и уметност.“

Власник и заступ. уред.: Ст. М. Веселиновић. — Парна Радикална Штампарија —